

VATANPARVARLIK TUSHUNCHASINING TARIXIY-FALSAFIY EVOLYUTSIYASI VA ZAMONAVIY HARBIY QADRIYATLAR

Abdulkhayev Azizbek Abdurashid o'g'li,

Namangan davlat universiteti mustaqil tatqiqotchisi

PATRIOTISM: HISTORICAL-PHILOSOPHICAL EVOLUTION AND MODERN MILITARY VALUES

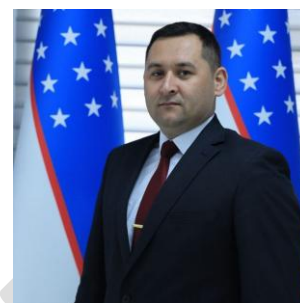
Abdulkhayev Azizbek Abdurashid ogli,

Independent Researcher, Namangan State University

ПАТРИОТИЗМ: ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКАЯ ЭВОЛЮЦИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ ВОЕННЫЕ ЦЕННОСТИ

Абдулхаев Азизбек Абдурашид оглы,

*независимый исследователь Наманганского государственного
университета*

e-mail:

aabdulhayev12@gmail.
com

Annotatsiya: Maqolada vatanparvarlik tushunchasining tarixiy-falsafiy ildizlari, ularning antik davrlardan to zamonaviy jamiyatgacha bo'lgan shakllanish bosqichlari va taraqqiyoti tahlil qilinadi. Xususan, harbiy qadriyatlar tizimida vatanparvarlikning g'oyaviy-ma'naviy o'rni, uning milliy ong va ijtimoiy birdamlikni mustahkamlovchi omil sifatidagi ahamiyati falsafiy yondashuv asosida o'rganiladi. Maqolada, shuningdek, zamonaviy xavfsizlik konsepsiyalari va global geosiyosiy muhitda vatanparvarlikning qayta talqin etilishi, harbiy xizmatchilar ongida vatan himoyasi ruhini shakllantirishdagi dolzarb metodik va axloqiy yondashuvlar yoritilgan. O'zbekistonning yangi davr harbiy-ma'naviy siyosatida vatanparvarlik tamoyillarining uyg'unligi, yosh avlodni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga qaratilgan strategik yondashuvlar ijtimoiy-falsafiy tahlil asosida asoslab berilgan. Maqola yakunida vatanparvarlik tushunchasini zamonaviy harbiy qadriyatlar tizimi bilan integratsiyalashuvining nazariy va amaliy ahamiyati yuzasidan xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, tarixiy-falsafiy evolyutsiya, harbiy qadriyatlar, milliy ong, g'oyaviy tarbiya, zamonaviy xavfsizlik, harbiy-ma'naviy tarbiya, yoshlar, fuqarolik pozitsiyasi, ma'naviy qadriyatlar.

Abstract: This article analyzes the historical and philosophical foundations of the concept of patriotism, tracing its formation and development from antiquity to contemporary society. Particular attention is given to the moral and ideological significance of patriotism within the system of military values and its role as a factor in strengthening national identity and social cohesion, approached through a philosophical lens. The article also explores modern security concepts and the redefinition of patriotism within the global geopolitical environment, as well as current methodological and ethical approaches to instilling a spirit of homeland defense in the consciousness of military personnel. Special focus is placed on harmonizing patriotic principles within Uzbekistan's new military-ethical policy and strategic approaches to educating youth in the spirit of military patriotism, justified through socio-philosophical analysis. In conclusion, the article presents findings on the theoretical and practical importance of integrating the concept of patriotism into the system of modern military values.

Keywords: patriotism, historical-philosophical evolution, military values, national consciousness, ideological education, contemporary security, military-ethical upbringing, youth, civic stance, spiritual values.

Аннотация: В статье анализируются историко-философские корни понятия патриотизма, этапы его формирования и развития от античных времён до современного общества. В частности, рассматривается идейно-нравственное значение патриотизма в системе военных ценностей, его роль как фактора, укрепляющего национальное сознание и общественную сплочённость, с опорой на философский подход. Также в статье освещаются современные концепции безопасности и переосмысление патриотизма в глобальной геополитической среде, а также актуальные методические и этические подходы к формированию духа защиты Родины в сознании военнослужащих. Особое внимание уделяется гармонии патриотических принципов в новой военно-нравственной политике Узбекистана, стратегическим подходам к воспитанию молодёжи в духе военного патриотизма, обоснованным с позиций социально-философского анализа. В заключении статьи представлены выводы о теоретической и практической значимости интеграции понятия патриотизма в систему современных военных ценностей.

Ключевые слова: патриотизм, историко-философская эволюция, военные ценности, национальное сознание, идеологическое воспитание, современная безопасность, военно-нравственное воспитание, молодёжь, гражданская позиция, духовные ценности.

Kirish. Insoniyat tarixida vatanparvarlik konsepsiyasi har doim milliy o'zlik, g'oyaviy mustaqillik va ma'naviy barqarorlikni ifodalovchi ijtimoiy-falsafiy hodisa bo'lib kelgan. XX va XXI asrlar global geosiyosiy ziddiyatlar, axborot tahdidlari, ideologik bosimlar va gibrid urushlar keskinlashgan bir sharoitda esa vatanparvarlik, ayniqsa, harbiy qadriyatlar tizimi, milliy va madaniy strukturani mustahkamlovchi ijtimoiy resurs sifatida dolzarb ma'no kasb etmoqda. Shu munosabat bilan, vatanparvarlik tushunchasining tarixiy ildizlari, falsafiy o'zlagi va zamonaviy harbiy qadriyatlar bilan integratsiyalanishini nazariy-ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilish muhim ilmiy-ma'naviy vazifa bo'lib qolmoqda. Tarixan qaranganda, vatanparvarlik antik davrlardan boshlab, antik yunon-rim davrining shaharlik fuqarolarining o'zlikni himoya qilish instinktlaridan tortib, o'rta asrlar feodal tizimi va milliy monarxiyalar davrida markazlashgan davlat tuzilmalarining ramzi sifatida shakllandi[1]. Bu davrda vatanparvarlik solihlik, jasorat va vatan obro'sini saqlash etikasi bilan bog'liq falsafiy kategoriyalar orqali shakllanib borgan. Aynan bu bosqichlarda harbiy xizmat fuqarolik burchi bilan sintez hosil qilib, vatanparvarlik g'oyalari fuqarolik pozitsiyasi va shaxsiy axloqiy tanlov bilan uzviy bog'landi. Shu tarixiy fon individning vatanparvarlik mohiyatini milliy ong va axloqiy majburiyatlar dunyosi orqali anglashiga zamin yaratdi. Keyingi bosqichda yevropalik hunarmandlar respublikalari, milliy davlatlar va 19-asr millatchilik harakatlari fonida vatanparvarlik

konsepsiyasi kollektiv identitet, milliy birdamlik va vakolat xizmatiga bag'ishlangan g'oyaviy platformaga aylandi. Ilmiy falsafa sohasida Hegel, Herder, Renan kabi mutafakkirlar vatanparvarlikning milliy ong va fuqarolik mas'uliyatiga qanday ta'sir etishini falsafiy nazariyalar asosida tahlil etdilar. Ularning nuqtayi nafari shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlik yagona emas, balki milliy-madaniy kontekst, fuqarolik reciprociteti va axloqiy dialoglar orqali shakllanadi. Tarixiy-falsafiy evolyutsiya jarayoni vatanparvarlik tushunchasini faqat sifatli-g'oyaviy holat sifatida emas, balki ma'naviy strukturali fenomen sifatida ochib beradi [2]. Zamonaviy davrda vatanparvarlikning psixologik va ijtimoiy normativ komponentlari kuchli o'rin tutadi. Global miqyosdagi liberal-demokratik qadriyatlar va inson huquqlarining targ'ib qilinishi fonida vatanparvarlik tushunchasi tolerantlik, fuqarolik huquqi, demokratik ishtirok va madaniy pluralizmni hisobga oluvchi yondashuvni talab qiladi. Shu bilan birga, xavfsizlik konsepsiyalari va harbiy xavf-xatarlar, jumladan, terrorizm, harbiy urushlar, kiberhujumlar vatanparvarlikni mudofaa tayyorgarligi, fuqarolik axloqi va militaristik intizom bilan uyg'unlashtirishni taqozo etadi. Bu esa qiyosh nurlaridan himoyalaniish kabi emas, balki ma'naviy immunitet, ideologik mustahkamlik va fuqarolik identitetining dinamik balansini ta'minlaydigan — demokratik-deklarativ bo'lmagan, balki amaliy axloqiy kontekstda shakllanadigan hodisa sifatida infaktsiyalanadi.

Milliy o'zlik va vatanparvarlik tushunchalarini tarixiy-falsafiy jihatdan chuqur o'rganishda eng ko'p sharafiga loyiq olimlardan biri — chex-britaniyalik falsafa va sotsiologiya mutaxassisi **Ernest Gellner** bo'lib, uning millatchilik haqidagi nazariyasi vatanparvarlik konsepsiyasini ijtimoiy konstrukt sifatida tahlil qilish imkoniyatini beradi. Gellner millatchilikni modernizatsiya jarayoni kontekstida milliy identitetni shakllantiruvchi kuch sifatida ko'rib chiqadi, bu yondashuv antik va o'rta asr falsafiy g'oyalari bilan uzviy bog'liq holda zamonaviy harbiy qadriyatlarni tushunishga zamin yaratadi[5]. Uning nazariyasi asosida vatanparvarlik nafaqat fuqarolik tuyg'usi, balki ijtimoiy institutlar va milliy tarbiya orqali shakllanadigan strukturaviy model sifatida talqin etiladi. Boshqa tomondan, amerikalik siyosiy olim **Walker F. Connor** esa millatchilik va vatanparvarlik oraliq'idagi farqni chuqur falsafiy-psixologik asosda tahlil qiladi. Connor millatchilikni “etnik millatchilik” (ethnonationalism) deb atab, bu dastlabki his-tuyg'uga asoslangan fenomen ekanligini ta'kidlaydi; u vatanparvarlik va millatchilikni bir-biridan farqlantirish zaruratini ko'rsatadi[6]. Connorning fikricha, vatanparvarlik — bu shaxsning ongiga singdirilgan, tarixiy — sentiymental tajriba va fuqarolik mas'uliyati orqali ijtimoiy birligini mustahkamlovchi axloqiy tuyg'udir. Bu ikki olimning konseptual yondashuvlari o'zaro sintez qilinib, maqolaning mavzusiga uzviy tarzda integratsiyalangan: Gellnerning sotsiologik-strukturaviy nuqtai nazari milliy tarbiya va harbiy qadriyatlarning institutlar orqali qanday shakllanishini ko'rsatadi; Connor esa bu jarayonning psixologik va ma'naviy fundamentini — shaxsdagi vatanparvarlik tuyg'usining etnik-axloqiy ildizlarini ochadi[7]. Shu tavsiflar asosida, adabiyotlar tahlili bo'limida Gellner va Connor bilimlaridan foydalangan holda vatanparvarlik tushunchasining tarixiy-falsafiy evolyutsiyasi hamda bu evolyutsiyaning zamonaviy harbiy qadriyatlar kontekstida qanday yangicha talqin etilayotganiga oid zamonaviy ilmiy paradigmani kuzatib borish muhimligi yoritiladi.

Ushbu maqolada “Vatanparvarlik tushunchasining tarixiy-falsafiy evolyutsiyasi va zamonaviy harbiy qadriyatlar”ni tadqiq etishda tarixiy-komparativ, aksiologik, sotsiokultural, kontent-tahlil va sistemali yondashuv metodlaridan

kompleks tarzda foydalanildi; xususan, tarixiy-komparativ metod orqali vatanparvarlik fenomenining turli davrlardagi shakllanish xususiyatlari o'rganildi, aksiologik tahlil yordamida bu tushunchaning ma'naviy-axloqiy va mafkuraviy mohiyati aniqlab berildi, sotsiokultural yondashuv zahirida vatanparvarlik qadriyatlarining ijtimoiy institutlar bilan o'zaro aloqasi va ularning yoshlar ongiga ta'siri chuqur tahlil qilindi, kontent-tahlil metodi asosida zamonaviy harbiy diskurslarda ishlatilayotgan ideologik matnlar tahlil etildi, shuningdek, sistemali yondashuv orqali vatanparvarlik tushunchasining ijtimoiy-falsafiy, madaniy, siyosiy va harbiy jihatlari o'zaro bog'liqlikda yoritilib, tadqiqot predmeti integral ko'rinishda ochib berildi.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlik tushunchasining tarixiy-falsafiy evolyutsiyasi zamonlar kesimida o'zgarib borgan bo'lib, u turli davrlarda ijtimoiy ongda shakllangan g'oyaviy-ma'naviy qadriyatlar, harbiy-mafkuraviy yo'nalishlar va milliy identitetni mustahkamlovchi omillar bilan uzviy uyg'unlashgan holda, ayniqsa zamonaviy davrda harbiy xizmatchilar ongida faollashgan ma'naviy psixologik barqarorlik, milliy g'urur, fuqarolik burchini anglash, ijtimoiy birdamlik va milliy xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan strategik qadriyat sifatida namoyon bo'lmoqda hamda bu qadriyatning zamonaviy talqinlari vatan himoyasini nafaqat fizika darajasida, balki ruhiy-ma'naviy yuksalish mezonini sifatida ham baholash imkonini bermoqda.

Xulosa tariqasida aytish mumkinki, zamonaviy Maugli sindromi — bu shunchaki internet qaramligining natijasi emas, balki axborot jamiyatidagi nomutanosib ijtimoiy-madaniy transformatsiyalar bilan bevosita bog'liq murakkab psixologik holatdir. Mazkur sindromning oldini olish va mavjud klinik belgilarni bartaraf etishda psixoterapevtik yondashuvlar, xususan, kognitiv xulqiy terapiya, geshtalt terapiya, hamda sotsiopsixologik integratsiyalashgan rehabilitatsiya modellarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarur. Shu bilan birga, o'smirlar va yoshlarda raqamli gigiyena, mediamadaniyat va ijtimoiy emotsional kompetensiyalarni shakllantirish orqali zamonaviy Maugli sindromi profilaktikasi bo'yicha ta'limiy dasturlar ishlab chiqish ham dolzarb vazifa hisoblanadi. Ushbu tadqiqot internet qaramligi va psixologik izolyatsiya fonida yuzaga kelgan yangi

ijtimoiy-psixologik sindromlarni aniqlash, ularni ilmiy tasniflash va kompleks yondashuv asosida hal etishning ilmiy-nazariy asoslarini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qodirov. B. S. Harbiy vatanparvarlik fazilatining axloqiy mezonlari //Models and methods for increasing the efficiency of innovative research. – 2024. – T. 3. – №. 34. – C. 528-531.
2. Atxamjonovna B. D., Shohbozbek E. Respublikamizda maktabgacha ta'limda yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirish //Global Science Review. – 2025. – T. 4. – №. 5. – C. 221-228.
3. Xoliqov I. Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda harbiy an'analarning o'rnini //Buxoro davlat pedagogika instituti jurnali. – 2022. – T. 2. – №. 2.
4. Abdusattarovna O. X., Shohbozbek Ergashbayev. Ijtimoiy falsafada zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida sog'lom turmush tarzini shakllantirish //Global Science Review. – 2025. – T. 4. – №. 5. – C. 175-182.
5. Ikramshikovna R. I. Bo'Lajak ofitserlarda harbiy-vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishning pedagogik jihatlari //Tadqiqotlar. – 2025. – T. 59. – №. 4. – C. 36-43.
6. Mamadaliyeva Diloram, Ergashbayev Shohbozbek. O'zbekistonda yoshlarning ma'naviy dunyo qarashini rivojlantirishning pedagogik asoslari //Global Science Review. – 2025. – T. 4. – №. 5. – C. 207-215.

